

УДК 37.091.12:004

Валерія Павлова, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНІСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО

Анотація. У тезах обґрунтовано актуальність проблеми розвитку цифрової компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти в умовах цифрової трансформації та сучасних безпекових викликів. На основі інтеграції сучасних підходів сформульовано поняття цифрової компетентності майбутнього викладача, що поєднує критичність, відповідальність та деонтологічні засади взаємодії з цифровим простором. Зосереджено увагу на тому, що практичне оперування засобами інформаційних технологій є наскрізною умовою реалізації всіх компонентів досліджуваної компетентності від інструментальних навичок до етичних установок.

Ключові слова: цифрова компетентність, майбутні викладачі ЗВО, інформаційні технології, цифрове освітнє середовище.

Abstract. The abstract substantiates the relevance of developing the digital competence of future higher education institution teachers in the context of digital transformation and modern security challenges. Based on the integration of modern approaches, a concept of the future teacher's digital competence is formulated, combining criticality, responsibility, and deontological principles of interaction with the digital space. The focus is placed on the fact that the practical operation of information technology tools is a cross-cutting condition for the realization of all components of the competence under study, ranging from instrumental skills to ethical attitudes.

Keywords: digital competence, future higher education institution teachers, information technologies, digital educational environment.

В Україні цифровізація ЗВО стала способом забезпечення безперервності, гнучкості та стійкості освітнього процесу, відтак формування викладача нового покоління неможливе без його здатності вільно орієнтуватися у цифрових інструментах та технологіях. Однією з базових вимог Європейської рамки цифрових компетентностей, а також Стандартів вищої освіти України, є цифрова

компетентність викладача. Майбутній викладач має володіти інформаційними технологіями (ІТ) не просто на рівні користувача, а як інструментом антикризового управління навчанням, саме тому роль інформаційних технологій у цьому процесі стала системоутворюючим фактором.

Виникає протиріччя між високими темпами оновлення цифрового інструментарію та станом методичної підготовки майбутніх викладачів у магістратурі й аспірантурі, де потенціал ІТ часто реалізується без належного дидактичного обґрунтування та акценту на цифрову гігієну. Відтак це актуалізує потребу в теоретичному осмисленні та практичному визначенні ролі інформаційних технологій як провідного засобу розвитку цифрової компетентності майбутніх викладачів ЗВО.

Дослідження щодо цифровізації вищої освіти та формування цифрової компетентності науково-педагогічних працівників в Україні розвивається достатньо динамічно, значна увага приділяється адаптації до умов змішаного та дистанційного навчання, а також інтеграції європейської рамки DigCompEdu, розвитку цифрової компетентності педагогів та викладачів, зокрема, в контексті використання хмарних сервісів та штучного інтелекту цим питанням присвячені роботи Барда С.І., Гринько В., Міщук А.Ю., Петрова Л.Г., Сидоренко В.В., Спіріна О.М., та ін.

Метою дослідження є виявлення та обґрунтування ролі інформаційних технологій як провідного засобу та інструментальної основи розвитку цифрової компетентності майбутніх викладачів ЗВО в умовах цифровізації вищої школи.

Цифровізація є фактором, що призводить до удосконалення освітнього процесу та забезпечує підготовку фахівців, які здатні ефективно взаємодіяти та орієнтуватися в інформаційному просторі, що відповідає вимогами сучасного суспільства. Ключовим аспектом такої трансформації є цифрова компетентність майбутнього викладача ЗВО, що базується на впевненому та критичному

використанні ІТ, інструментальну основу цього процесу складають хмарно-орієнтовані технології та платформи й мультимедійні засоби.

Інформаційні технології забезпечують технологічну та методичну базу для формування цифрової компетентності, дозволяючи майбутнім викладачам стати здатними проектувати власне освітнє середовище та працювати у мережевих професійних спільнотах. Практична взаємодія з інформаційними технологіями є наскрізною умовою реалізації кожного компонента цифрової компетентності, інтегруючи операційно-технічні вміння та етичні засади викладача.

Науковці активно досліджують цифрову компетентність освітян, так цифрова компетентність визначається як:

- «впевнене, критичне та відповідальне використання цифрових технологій для навчання, роботи, участі у суспільному житті та відповідальна взаємодія з ними» [3];
- «систематичний і поетапний процес набуття та вдосконалення знань, умінь і навичок, пов'язаних з ефективним використанням цифрових технологій у професійній освіті» [2];
- «здатність особистості використовувати в освітньому процесі цифрові ресурси, мобільні пристрої, хмарні технології, об'єкти віртуальної реальності, а також створювати й ефективно використовувати можливості цифрового освітнього середовища» [1].

Тобто, цифрова компетентність педагогів є складним інтегрованим поняттям, яке має кілька взаємопов'язаних визначень залежно від контексту.

Під цифровою компетентністю майбутнього викладача ЗВО розуміємо інтегрований результат розвитку його особистості, який виявляється у готовності до безпечної, критичної та відповідальної взаємодії з цифровими ресурсами, а також у спроможності дидактично доцільно інтегрувати мобільні, хмарні та імерсійні технології в освітній процес з метою моделювання ефективного цифрового навчального простору.

Цифрова компетентність майбутнього викладача не обмежується технічними навичками, а охоплює ширший спектр сфер пошуку, фільтрації, критичної оцінки та управління даними, взаємодію за допомогою цифрових технологій, розробку та редагування матеріалів, розуміння питань інтелектуальної власності та авторського права, захист пристроїв, персональних даних, навички цифрової конфіденційності та кібербезпеки і мережевого етикету.

Стосовно розвитку цифрової компетентності майбутніх викладачів ЗВО, то базується він в процесі навчання дисциплінам інформаційної ланки через знання фактів, концепцій та теорій, що сприяють розумінню цифрової сфери, здатності виконувати процеси та використовувати знання для досягнення результатів та діяльності в цифровому середовищі.

Таким чином, в умовах масштабної цифровізації та сучасних безпекових викликів роль інформаційних технологій у підготовці науково-педагогічних кадрів зазнала трансформації. Інформаційні технології виступають не просто додатковим технічним засобом навчання, а базовим методологічним та інструментальним підґрунтям для формування цифрової компетентності майбутніх викладачів ЗВО, де технічна грамотність нерозривно пов'язана з критичністю, деонтологічними засадами та культурою кібергігієни, що забезпечує готовність майбутнього викладача проектувати гнучке, інклюзивне та безпечне цифрове освітнє середовище, поєднуючи технологічні навички з вимогами академічної доброчесності. Праксеологічна взаємодія з новітнім ІТ-інструментарієм є наскрізною умовою розвитку всіх компонентів досліджуваної компетентності.

Список використаних джерел

1. Антонченко М. О. Сутність інформаційно-цифрової компетентності педагога у системі післядипломної педагогічної освіти. *Інформаційно-цифрова компетентність педагога: теорія і практика*. 2018. Вип. 1. С. 4–12.
2. Ковальчук А. Розвиток цифрової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в умовах цифровізації. *Молодь і ринок*. 2023. № 11-12 (219 - 220). С.148-153. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.296992>

3. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning : Commission Staff Working Document, Brussels, 17.1.2018, SWD(2018) 14 final / European Commission. Brussels, 2018. 16 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0024&from=EN> (дата звернення 18.05.2026).